

TWEE NIEUWE LIEDEREN VAN "DE LOLLEPOT"

W.L. BRAEKMAN

Vuurpotten of lollepotten zijn eeuwenlang in de koude wintertijd de welkome troosters geweest van het vrouwelijk geslacht. Deze met gloeiende houtskolen gevulde recipiënten droegen vrouwen en meisjes met zich mee waar ze ook gingen. Wanneer ze neerzaten verdwenen deze warmtebronnen onder de wijde, tot op de grond reikende rokken. In deze besloten ruimte waren ze een effectieve bron van warmte voor benen en onderlichaam.

Hoe comfortabel deze warmtebronnen ook waren, ze konden toch ook wel hinderlijk zijn. Het kon wel eens gebeuren dat de goed afgeschermdde hitte de rokken in brand stak, de benen en de dijen verschroeiende en er op de huid pijnlijke letsels en hittebloemen achterbleven.

Het spreekt vanzelf dat de lollepot, met zijn intieme plaats onder de rokken, de aanleiding is geweest tot heel wat spot- en kluchtliedertjes. De mannelijke marktzangers - en die waren veruit het talrijkst - lieten hun verbeelding vrij spel, versmaadden de voor de hand liggende mogelijkheid tot erotische allusies niet. Bij hun mannelijk publiek deden dergelijke pikante details het steeds opnieuw.

Bij een andere gelegenheid (1) heb ik reeds vier lollepotliedertjes samengebracht. Twee ervan brengen de pot in verband met het vrijen. De half-verschroeiende dijen zijn niet op aanraking gesteld en vormen dan ook een ernstige handicap voor meisjes en hun handtastelijke vrijers. Een ander lied beschrijft

met overgave wat zo'n lollepot onder de rokken wel allemaal ziet, hoort of ruikt. In dit verband lijkt het niet onaangewezen er even aan te herinneren dat de vrouwen tot in de achttiende eeuw geen slipje droegen. Alle liederen zingen de lof van "koning Lollepot" en sommen de personen op die zo sterk op de weldoende warmte gesteld zijn, dat ze graag de eventuele ongemakken op de koop toe nemen.

Het bestand van dit bijzonder soort liederen kan nu echter nog aangevuld worden. Vooreerst is er een nog niet gesignaleerde compositie van de hand van de marktzanger Carolus Van den Brande. Deze 'componist' was wellicht een Brabander die samen met zijn kinderen door het land reisde. Van hem zijn wel een aantal liedteksten bekend, (2) maar biografische gegevens ontbreken geheel. Evenmin is met zekerheid bekend wanneer hij geleefd heeft. Vermoedelijk was hij actief in de late achttiende en/of vroege negentiende eeuw.

Het lied komt voor op een quarto-dubbelbladje (4 blz.) dat bewaard wordt in de Stadsbibliotheek te Antwerpen. (3) Het moet gezongen worden op een melodie die onder de titel wordt aangegeven. Deze "stemme" wordt ook als melodie aangegeven bij een *Klugte van den lollepot*, een lied van de Wase marktzanger Arens, een van de vier teksten die ik reeds bij de hierboven vermelde andere gelegenheid heb bekendgemaakt. (4)

Haerdig Liedeken, hoe dat den Lolle-pot word geëert,
en door zyn heeten somtyds vervloekt word.

Stemme: Wat vind men mottige Neusen in t'Land.

1

Sa Dochters, neemt uwen tyd nu waer,
En wilt uwen Pot verlaeten,
Hy die u beenen bragt in gevaer,
Den Somer maekt alles klaer,
Lollepotten zyn s'winters goed, 5
Hy heeft menige Vrouw behoed
Van kouwen en winde; waer is hy te vinde,
Die sulken deugden doet,
Want met deze winter-tyd,
Zoo menige Vrouw of Meyd, 10
Die zonder Lolle-pot niet en kan,
En druppen de neuzen van Peer of Jan,
Den Lolle-pot weet'er van.

2

Veel Dochters in hunnen eersten fleur,
Die weten van geen kwaey weren. 15
En staen ook alle kou nachten deur,
Schoon dat het hun kost getreur.
Dat men den Lolle-pot niet en had,
Dan zou verstyven hun lyf en gat.
Hoe gou op secreten, langst kote en splete, 20
Hebt gy geenen wind gevat ?
Of komt gy eens op de straet,
Den Pot is u cameraet,
Komt u te gemoed uwen Serviteur
Hy steekt van onder 't schortje syn hantjen deur 25
Hy houd' er een praetjen veur.

3

Een oud Wyf als sy verlaeten is,
Van Barrebier en Doctoren,
En geen remedie voor de Kou-pis,
Den Lolle-pot maekt haer fris, 30

1. *Dochters* : meisjes; *neemt* $\frac{z}{z}$ *waer* : let op (het seizoen). 4. *maekt ... klaer* : brengt in orde.
14. *fleur* : bloei. 15. *die lijden niet onder slecht weer*. 16. *staen ... deur* : doorstaan. 17. *schoon* :
ofschoon. 20. *gou* : gauw; *secreten* : toiletten. 24. *Serviteur* : vrijer. 26. *Heeft er een babbel voor*
over. 29. *Kou-pis* : volksetymologische vervorming van Fr. *chaude-pisse*, aandoening die met
pijnlijk urineren gepaard gaat.

Met haer handen daer in gescherd,
 Dat haer billen zien geel en swerd,
 Al brande de brokke uyt kousen en rokke,
 Dan roept sy : myn vel word hard !
 Somtyds haer hemd in brand, 35
 Tog pakt sy met d'ander hand
 Den Lolle-pot weer op haeren schoot,
 Sy roept : mynen maet, ik verlaet u noot,
 Nog liever te branden dood !

4

Zoo hoorden ik lest-mael een gevloek, 40
 't Was dicht in myn gebueren,
 Een Vrouw die blusten haer vent syn broek
 Dan riep den cadé noch : soek
 Door den Lolle-pot zyn berouw
 Kregen sy ruzie, wat vloekten de Vrouw, 45
 Sy pakten het water, maer fynen prater,
 Dien beefden al van de kouw
 Sy sprak : gy Lolle-pot frul,
 Gy wermt u slap en dul,
 U billen vol blaezen, de broek verbrand, 50
 't Is altyd 't Potteken aen de hand,
 Foey van eenen Man, 't is een schand !

5

Den Lolle-pot is tog aengenaem,
 By ouder en jonge Liedien,
 Maer zoo te braeden, 't is geen betaem 55
 De billen zyn onbekwaem.
 't Doet veel Dochters groote pyn,
 Willen sy dansen, ten kan niet zyn.
 De Vrouwe by nagte syn om te versmagte,
 Als zy wat bedroenken zyn, 60
 Sy roepen : ach spaert myn been,
 'k Slaep liever dees tyd alleen,
 'k Kan niet verdragen dat gy my raekt,
 Ik heb den Lolle-pot t'hart gestokt,
 Hy heeft het bond gemaekt. 65

31.gescherd : gescharreld (?). 33.brokke : ruwe, onbehouwen vrouw. 38.noot : nooit. 43.cadé : vent; soek : zoekt (?). 44.berouw : bet. onzeker (kreeg het benauid ?). 48.frul : verslaafde (?). 49.dul : dwaas, verdwaasd. 55.'t is geen betaem : 't is onbetamelijk, ongepast. 56.onbekwaem : geschonden, ongeschikt voor contact. 63.raekt : aanraakt. 64.gestokt : gestookt (zou moeten rijmen met raekt en gemaekt).

6

Gy Dochters, warnt u met manier,
 Als ik u het best mag raeden,
 En brengt u beenen in geen dangier,
 Wilt schouwen het heetste vier,
 Bolsters, Torf of Sagemeel, 70
 Van rooken en dompen het lyf word geel,
 Al is't dat de pynen 's somers verdwynen
 De plakken staen in het vel,
 Slaegt liever den Lolle-pot
 In stukken, loopt uyt u kot, 75
 Gaet met uwen vryer een straetjen rond,
 Al is het wat koud, het is gezond,
 En hou u van dat affrond.

Nog een tweede lied moge hier eveneens worden vermeld. Het is geen marktlied in de strikte betekenis van het woord, maar wordt aangetroffen in een almanak gedrukt door M.J. Franckx uit de Pensstraat te Leuven. Bij het begin van de negentiende eeuw gaf deze ten minste vier jaren na elkaar de Lovenschen Almanak uit, waarvan alleen een exemplaar van die voor 1810, 1811 en 1813 bewaard bleef. (6)

De thematiek is beperkt tot een aanmaning tot voorzichtigheid bij het gebruik van de "Lolle-pot" en om alle "zotte grillen" daarbij achterwege te laten, want wie "haeren bil verbrand / Moet op de blaesen zitten". Qua inhoud en zeker qua inspiratie is dit almanaklied in vergelijking met de 'compositie' van Carolus Van den Brande zeker bijzonder zwak te noemen :

Liedeken van den Lolle-pot

1. Sa Vroukens, hoort eens aen,
 Wilt all' voorzigtig lollen,
 Weest niet zot ter Lolle-pot,
 En doet hem niet te vollen.
2. Den Lolle-pot doet deugd, 5
 Om ons daer aen te warmen,
 Maer al te eet doet dikwils leet
 De ryken en de armen.
3. Dus meyskens, wie gy zyt,
 Verbrand doch niet uw billen, 10
 Peeternel, gebruykt hem wel,
 En maekt geen zotte grillen.

68.dangier : Fr. danger, gevaar. 69.schouwen : schuwen, vermijden. 73.plakken : vlekken.
 74.Slaegt : slaat. 75.kot : woning. 78.hou u van : houd je ver van.

4.	Die haeren bil verbrand,
Moet op de blaesen zitten,
Wagt u dan, Jouffrouw Joann'
Van al te groote hitten.	15
5.	T'is waer den Lolle-pot
Is eenen meyskens trooster
In den nood, maer niet te rood,
Gelyk als eenen rooster.	20
6.	Weest dan voorzigtig all'
Om 't hemd' niet te verbranden.
Zit al stil op uwen bil
Of wel hy dient tot schanden.	
7.	Hoe menig meysken ziet.
By onvoorzigtig lollen,
Komt den pot met hotten tot
Om verre niet te rollen.	25
8.	Jouffrouw Anne Mie,
Elisabeth en Thrienen,
Weten vry hun alle dry,
Ter pot hun te bedienen.	30

4.*te vollen* : te vol, vult hem niet te zeer. 27.*hotten tot* : hitte toch (?)

NOTEN

1. BRAEKMAN (W.L.). *Hier heb ik weer wat nieuws in d'hand. Marktliedereen, Rolzangers en Volkse Poëzie van Weleer*. Gent, 1990, p. 101-128.

2. TOP (S.). *Komt Vrienden, luistert naar mijn lied. Aspecten van de marktzanger in Vlaanderen (1750-1950)*. Tielt, 1985. Lijst van zangers.

3. Sign. 77a RAR (bundel in 4° : VIII).

4. Zie ook BRAEKMAN (W.L.). 'Een belangrijke Oudenaardse Bundel Marktliedereen', *Volkskunde*, 88 (1987), 1-37 (nr. 28). De melodie komt niet voor bij TOP (S.). Op.cit.

5. MEULEMAN (A.). *Leuense Almanakken (1716-1900)* (Ned. Volksk. Bibliografie 34; Antwerpen, 1982), nr. 1029, p. 132.